

MASARYKOVA UNIVERZITA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH STUDII - OBOR SOCIOLOGIE
SOC106 METODOLOGIE SOCIÁLNÍCH VĚD

podzimní semestr 2005

ANOTACE

Kurs je úvodem do sociálně vědního výzkumu. Má za úkol seznámit studentky a studenty se základy vědecké práce, generováním a ověřováním vědeckých poznatků. Jeho cílem je seznámit je se základními pravidly, jimiž se v sociální vědě tyto postupy řídí a orientovat je v problémech, které tuto činnost doprovázejí. Upozorní je na důsledky plynoucí z multiparadigmatičnosti sociálních věd pro jejich přístup k sociální realitě, pro způsob jakým ji empiricky zkoumají a pro charakter metod, které přitom používají. Seznámí je se základními výzkumnými strategiemi sociálních věd a s některými z jejich metodologických problémů. Provede je základy empirického výzkumu, zasvěťí je do problematiky jazyka kvantitativního empirického výzkumu (jazyk proměnných) a do problematiky měření v sociálních vědách. Studenti se také seznámí se základními metodologickými předpoklady a procedurami kvalitativního a komparativního výzkumu. Naučí se sestavit **výzkumný návrh**, což zahrnuje zejména získání schopností: ► zacházet s prameny (odbornou literaturou), ► formulovat výzkumné problémy a výzkumné otázky v pojmech a konceptech sociálních věd, ► operacionalizovat tyto pojmy pomocí empiricky pozorovatelných ukazatelů (indikátorů), ► zvolit adekvátní strategii sběru relevantních informací (dat), které umožní formulované výzkumné otázky zodpovědět ► simplifikovat realitu v relevantních modelech (hypotézy a vztazích mezi proměnnými). Úspěšné absolvování kursu předpokládá zvládnutí poznatků z povinné literatury (viz rozpis četby v semestru) a plnění průběžných úkolů v průběhu semestru (viz níže v „hodnocení“). Předepsané texty povinné četby jsou v angličtině, slovenštině a češtině.

Hodnocení:

Pro získání kreditů za absolvování kurzu je nutno **získat minimálně 60 bodů ze 100 možných bodů**. Kurz je zakončen závěrečnou písemnou zkouškou. Podmínkou připuštění k závěrečné zkoušce jsou dva typy aktivit v průběhu semestru:

- 1) vypracování **povinných úkolů (budování výzkumného návrhu)**
- 2) navrhování **zkušebních otázek k povinné četbě**.

Ad 1) **Vypracování úkolů (budování výzkumného návrhu)** probíhá ve studentských týmech a spočívá ve vypracování a vyvešení **8 úkolů** v termínech uvedených v harmonogramu v sylabu kurzu (podrobnosti viz sylabus kurzu a další informace na studijních materiálech v IS). Úkoly se v požadovaných termínech vyvěšují ve složce na studijních materiálech kurzu v IS. Bodován bude výsledný úkol – výzkumný návrh. Maximální počet bodů je 26. Je však nutno vypracovat a včas vyvěsit všech 8 úkolů (to je jedna z podmínek připuštění k závěrečné zkoušce!).

Ad 2) Mezi další hodnocené aktivity studentů patří **vypracování návrhů zkušebních otázek k povinné četbě**. Každý student/ka je povinnen/povinna vypracovat v průběhu semestru nejméně 5 zkušebních otázek a vyvěsit je v příslušné složce na studijních materiálech kurzu v IS. Body ale může získat až za 12 vypracovaných otázek. Podrobnosti o této aktivitě budou na začátku kurzu oznámeny asistentkou/asistentem kurzu (maximální počet bodů za tuto aktivitu je 24).

Za aktivity v průběhu semestru (úkoly – výzkumný návrh + návrhy zkušebních otázek) je tedy možno získat až 50 bodů.

Závěrečná zkouška je písemná, formou vědomostního testu z povinné četby (maximální počet bodů je 50). Podmínkou připuštění ke zkoušce je splnění předepsaných aktivit v průběhu semestru.

Harmonogram studia

V denním i v kombinovaném studiu má semestr 12 týdnů (plus týden před zkouškovým obdobím), do nichž jsou rozepsány četba, úkoly a požadované aktivity. Pracovní zátěž je stanovena tak, aby byla rovnoměrně rozložena v celém semestru. Kdo nepůjde v látce rovnoměrně, ale ponechá si ji k nastudování těsně před kontaktní den nebo dokonce před zkoušku, riskuje její nezvládnutí.

1. týden (20.-25.9.2005)

„Orientační týden“ na FSS MU (program orientačního týdne najdete na webových stránkách fakulty)

2. týden (26.9.-2.10.2005)

LIDSKÉ TÁZÁNÍ A VĚDA

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 1: "Human Inquiry and Science", s.16-40.

● 3. týden (3.-9.10.2005)

1. KONZULTACE!

V sobotu 8.10. v 18:20-19:20 se koná první konzultace (posluchárna P51)

PARADIGMATA, TEORIE A SOCIÁLNÍ VÝZKUM

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 2: "Paradigms, Theory, and Social Research", s.41-67.

Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum; s. 17-30.

● 4. týden (10.-16.10.2005)

IDEA KAUZALITY V SOCIÁLNÍM VÝZKUMU.

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 3: "The Idea of Casation in Social Research", s.68-87.

Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum; s.17-30.

Úkol 1: Vytvořte tříčlenný výzkumný tým a zaregistrujte jej do seznamu týmu na "studijních materiálech" ke kurzu v IS.

Registrace týmu spočívá ve vyvěšení textového souboru ve složce "výzkumné týmy". V textu souboru budou uvedena jména členů týmu s e-mailovými adresami, dále bude označen první v abecedě členů týmu (dle příjmení) jako "vedoucí týmu" (pokud se tým nedohodne jinak) pro snadnější komunikaci a pro případnou potřebu rozhodovat a rozdělovat práci v týmu a bude uvedeno předběžného téma (výzkumný problém) na kterém tým bude chtít dále pracovat při přípravě svého výzkumného návrhu. Název tohoto souboru bude mít tvar: *příjmení1_příjmení2_příjmení3_tým* (např.: *adamovská_novák_zatloukal_tým*). Při hledání kolegyň/kolegů pro týmovou práci využijte diskusní forum ke kurzu SOC706 kde můžete inzerovat svou nabídku typu "hledám kolegu/kolegyni do týmu na téma eutanázie" atd. Pouze výjimečně bude akceptován jiný počet členů týmu!

Učinite tak nejpozději do začátku příštího týdne! Termín: do 17.10. Pozor! Všechny následující úkoly již budete řešit ve svých týmech!

● 5. týden (17.-23.10.2005)

DESIGN VÝZKUMU 1 – téma a výzkumná otázka

Povinná četba:

Silverman, David 2005. *Ako robit' kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar; Kapitola 5 "Výber témy", s.73-86

Úkol 2: Formulujte výzkumný problém (téma) a výzkumnou otázku svého simulovaného výzkumu. Svůj výběr tématu zdůvodněte a obhajujte je jako významné a relevantní pro sociologický výzkum. Při vymezení problému a otázky myslíte na to, že výzkumu bude mít charakter kvantitativního výzkumu. Text tohoto úkolu vyvěste ve složce "úkoly" na "studijních materiálech" ke kurzu v IS. **Termín: do 24.10.**

● 6. týden (24.-30.10.2005)

DESIGN VÝZKUMU 2 – účel a jednotka analýzy

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 4: "Research Design", s.91-101,114-117

Ragin, C.Charles. 1994. *Constructing Social Research*. London: Pine Forge Press; Chapter 2: "The Goals of Social Research", s.31-47

Úkol 3: Vymezte účel svého připravovaného výzkumu a určete výzkumnou jednotku. Svě volby vždy zdůvodněte a reflektujte výhody případně nevýhody. Text tohoto úkolu vyvěste ve složce “úkoly” na “studijních materiálech” ke kurzu v IS. Termín: do 31.10.

7. týden (31.10.- 6.11.2005)

DESIGN VÝZKUMU 3 – výzkumná strategie

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 4: “Research Design”, s.101-107, 114-117
Ragin, C.Charles. 1994. *Constructing Social Research*. London: Pine Forge Press; Chapter 2: “The Goals of Social Research”/ “The Link between Goals and Strategies” s.47-53

Úkol 4: Rozhodněte se pro výzkumnou strategii. Diskutujte propojení s cíly a výzkumnou otázkou. Svě volby vždy zdůvodněte a reflektujte výhody případně nevýhody. Text tohoto úkolu vyvěste ve složce “úkoly” na “studijních materiálech” ke kurzu v IS. Termín: do 7.11.

8. týden (7.11.-13.11.2005)

2. KONZULTACE! V sobotu 12.11. v 18:20-19:20 se koná druhá konzultace (posluchárna P51)

DESIGN VÝZKUMU 4 – provádění výzkumného projektu, psaní výzkumného návrhu

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 4: “Research Design”, s 113 - 117
Hendl, Jan 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum; 93-95
Silverman, David 2005. *Ako robíť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar; Kapitola 9 “Ako písať návrh výskumného projektu”, s.125-130

Úkol 5: Vytvořte přehled odborné literatury k problému (minimálně 15 titulů). Použijte přitom bibliografickou normu *Sociologického časopisu*. Text tohoto úkolu vyvěste ve složce “úkoly” na “studijních materiálech” ke kurzu v IS. Termín: do 14.11.

9. týden (14.11.-20.11.2005)

KONCEPTUALIZACE A OPERACIONALIZACE , ROLE HYPOTÉZ

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 5: “Conceptualization, operationalization, and Measurement”, s.118-140
Vaus, de D. A. 1991. *Survey in Social Research*. London: Unwin Hyman; Chapter 4: „Developing indicators for concepts“, s.47-53
Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum; s.74-87.
Kerlinger, Fred N. 1972. *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia; Problémy a hypotézy, s. 31-40

Úkol 6: Klíčové koncepty a jejich operacionalizace, teoretická a pracovní hypotéza - [1 strana]

Identifikujte ve svém výzkumném problému (výzkumné otázce) klíčové koncepty. Formulujte teoretickou hypotézu o vztahu mezi klíčovými koncepty svého výzkumu, kterou chcete svým výzkumem dále ověřovat. Teoretické koncepty dále operacionalizujte (tj. navrhnete indikátory) a vytvořte pracovní hypotézu (případně soubor více pracovních hypotéz) pro další ověřování výzkumem.

Příklady klíčových konceptů z různých výzkumů:

- *Míra sociální kontroly v sousedství a charakter tohoto sousedství (sociologie).*
- *Míra stigmatizace klientů sociálního státu a charakter sociální pomoci, již se jim dostává (soc. politika).*
- *Třídní příslušnost a volební preference voličů (politologie).*
- *Charakter či obsah sdělení a způsob jeho prezentace v novinách (žurnalistika).*
- *Konformismus k mínění skupiny a míra v níž je skupina pro jedince referenční (psychologie).*

Úkolem je tedy najít indikátory např. pro měření míry sociální kontroly v sousedství a charakteru (typu) sousedství (nezapomínejte, že oba termíny jsou sociologickými koncepty, vyjasněte si jejich obsah konfrontací s učebnicemi a Sociologickým slovníkem). Nejprve vymezte dimenze svých konceptů (například dimenze sou-

sedství, v nichž se realizuje sociální kontrola) a pak zvolte jednu dimenzi relevantní pro vaši výzkumnou otázku a vytvořte pro tuto dimenzi klíčových konceptů indikátor či soubor indikátorů).

Text tohoto úkolu vyvěste ve složce "úkoly" na "studijních materiálech" ke kurzu v IS.

Termín do 21.11.

10. týden (21.11.-27.11.2005)

KVALITA MĚŘENÍ A JEJÍ KRITÉRIA

Povinná četba:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company; Chapter 5: "Conceptualization, operationalization, and Measurement", s.140-147

Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum; s.56-71.

Úkol 7: Vypracujte konečnou podobu svého výzkumného návrhu. Struktura návrhu musí odpovídat prvkům návrhu, jak je uvádí Babbie na s.113-114. Text tohoto úkolu vyvěste ve složce "úkoly" na "studijních materiálech" ke kurzu v IS. **Termín: do 28.11.**

● **11. týden (28.11.-11.12.2005)**

3. KONZULTACE! V sobotu 10.12. v 18:20-19:20 se koná třetí konzultace (posluchárna P51)

Užití kvantitativních metod: studie kovariancí

Povinná četba:

Ragin, C.Charles. 1994. *Constructing Social Research*. London: Pine Forge Press; Chapter 6: s.131-153

Úkol 8: Proved'te hodnocení jednoho výzkumného návrhu vašich kolegů ze studijní skupiny. O konkrétním návrhu k hodnocení a způsobu hodnocení Vás včas bude informovat asistent/ka kurzu. **Termín: do 12.12.**

● **12. týden (12.12.-18.12.2005)**

Užití kvalitativních metod: studie podobností

Povinná četba:

Ragin, C.Charles. 1994. *Constructing Social Research*. London: Pine Forge Press; Chapter 4, s.81-103.

● **četba na týden před zkouškovým obdobím**

Užití komparativních metod: studie odlišností

Povinná četba:

Ragin, C.Charles. 1994. *Constructing Social Research*. London: Pine Forge Press; Chapter 5, s.105-130.

formální požadavky

POZOR! Všechny vaše texty musí mít standardní formát a profesionálně dodrženy rozměr. Budou psány na počítači v textovém editoru WORD (formát doc. nebo rtf.), písmo Times New Roman 12 bodů, řádkování 1,5 – strana vašeho textu tak musí odpovídat přibližně normostraně o 30 řádcích a 65 znacích (včetně mezer) na řádku. Název souboru bude složen z příjmení členů týmu, pomlčka a číslo úkolu. Např.: navratilova_polak_zoufala_ukol 2. Do hlavičky vlastního textu úkolu napište vždy číslo kurzu, číslo a název úkolu a jména autorů úkolu. V jiné úpravě a podobě nebudou přijaty k hodnocení (součástí metodologie je i kultivace ve zvyklostech normální vědy). Úkoly vyvěste v příslušné složce "studijních materiály" ke kurzu v IS v termínu uvedeném v sylabu kurzu.

Opožděně vyvěšené úkoly nebudou přijaty a to zabrání účasti u zkoušky!

ZÁVĚREČNÝ TEST

Závěrečná zkouška má formu písemného vědomostního testu z povinné četby. Obsahuje převážně uzavřené otázky (volba variant odpovědí) i několik otevřených, na které je nutné verbálně stručně,

ale vyčerpávajícím způsobem odpovědět. Test se píše prezenčně, ke zkoušce je nutno se včas zapsat v IS.

SOUPIS LITERATURY

předepsané strany jsou uvedeny v rozpisech týdenní četby:

Babbie, Earl. 2001. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Disman, Miroslav. 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Hendl, Jan 1999. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum.

Kerlinger, Fred N. 1972. *Základy výzkumu chování*. Praha: Academia

Ragin, C.Charles. 1994. *Constructing Social Research*. London: Pine Forge Press.

Silverman, David 2005. *Ako robiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar.

Vaus, de D. A. 1990. *Survey in Social Research*. London: Unwin Hyman.